

Bouyid proti Belgii, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 9. 2015 - Facka policisty jako ponižující zacházení

Stěžovatel: Bouyid

Žalovaný stát: Belgie

Číslo stížnosti: 23380/09

Datum: 28.09.2015

Článek Úmluvy: čl. 3

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: ochrana před špatným zacházením, policejní násilí/použití síly, ponižující zacházení, účinné vyšetřování, zranitelné osoby

Český právní řád: § 13 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
§ 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník; § 329 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
§ 51-59 zákona č. 237/2008 Sb., o Policii České republiky

Významnost: 1

Facka policisty jako ponižující zacházení

Autorský komentář:

Rozhodnutí velkého senátu je významné zejména z toho důvodu, že se v něm Soud poměrně excesivním způsobem vyjadřuje k působnosti čl. 3 Úmluvy, a mění tak původní závěry senátního rozsudku. V projednávaném případě, kde policisté dali facku dvěma jednotlivcům v rámci jejich zadržení na policejní stanici, Soud dospěl k závěru, že jakékoli jednání příslušníků donucovacího orgánu vůči jednotlivci, který je zbaven svobody nebo je, obecněji vzato, konfrontován s příslušníky donucovacích orgánů, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě zásahem do práva uvedeného v čl. 3 Úmluvy. V projednávaném případě přitom facku klasifikoval jako vážný útok na důstojnost jednotlivce, který představuje porušení čl. 3 Úmluvy. Takové klasifikaci jednání ze strany policistů přitom nebrání ani neuctivé či provokující chování jednotlivců. Soud tedy svým závěrem výrazně rozšířil ochranu poskytovanou jednotlivcům v případech jejich zadržení orgánem veřejné moci.

V českém právním prostředí zatím neexistuje žádná judikatura věnující se obdobné problematice. Rozhodnutí může nicméně v budoucnu přinést užitečné vodítko pro hodnocení jednání policistů vůči jednotlivcům v kontextu čl. 3 Úmluvy. V této souvislosti je nutno připomenout, že rozhodnutí má význam nejen v oblasti trestního a správního práva, ale týká se také oblasti soukromoprávní, a to konkrétně otázky odškodňování osob při nesprávném úředním postupu spočívajícím ve špatném

zacházení ze strany policistů v režimu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

(JUDr. Jindřich Urbánek)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé, Said Bouyid a Mohamed Bouyid, jsou bratři, kteří žijí s rodiči a dvěma sestrami vedle policejní stanice v Saint-Josse-ten-Noode. Oba tvrdí, že jim policisté dali facku na tvář (což je tvrzení, které vláda rozporuje), prvnímu dne 8. prosince 2003 a druhému dne 23. února 2004. Tvrdí, že tyto události proběhly v kontextu napjatých vztahů mezi jejich rodinou a některými policisty ze stanice (§ 9-10).

Stěžovatelé tvrdí, že dne 8. prosince 2003 odpoledne stál první stěžovatel s přítelem přibližně ve čtyři hodiny na ulici před domem, ve kterém žil. Jelikož si zapomněl klíče, zvonil na zvonek, aby jej rodiče pustili dovnitř. Policista stěžovatele požádal, aby předložil průkaz totožnosti, stěžovatel tak ale odmítl učinit a požádal policistu o předložení pověření. Policista ho následně chytil za bundu (kterou roztrhl) a odvedl ho na policejní stanici. Byl umístěn do místnosti, ve které byl pouze s dotčeným policistou, který mu dal v momentě, kdy stěžovatel protestoval proti zadržení, facku. Stěžovatel předložil lékařské potvrzení, které potvrzovalo, že byl ve stavu šoku a na levé lici a levé straně vnějšího zvukovodu měl erytém (zarudnutí kůže). Vláda tvrdí, že odvedení na policejní stanici bylo zcela legitimní. Stěžovatel na stanici způsobil scénu a policistu urážel, přičemž ihned, jak byla ověřena jeho identita, mu bylo umožněno policejní stanici opustit. Policista popíral, že by stěžovatele udeřil, a v šest hodin podal na stěžovatele trestní oznámení z důvodu násilného odporu vůči policistovi, dále z důvodu zneužívajícího jednání a verbálního vyhrožování (§ 11-14).

Stěžovatelé dále tvrdí, že dne 23. února 2004, mezi 9.44 a 10.20 hod., dal jiný policista facku druhému stěžovateli, a to v průběhu výslechu týkajícího se hádky mezi druhým stěžovatelem, jeho matkou a třetí osobou. Policista stěžovatele udeřil potom, co jej požádal, aby se neopíral o jeho psací stůl. Dále ho nutil podepsat prohlášení pod vyhrůžkou umístění do cely. Stěžovatelé přitom předložili lékařský záznam potvrzující podlitinu na levé lici druhého stěžovatele. Vláda tvrdila, že stěžovatel se choval v průběhu výslechu velice arogantně, policistům vyhrožoval, dotčený policista však navzdory tomu zůstal klidný a trpělivý (§ 15-17).

V pozadí těchto událostí je dle tvrzení stěžovatelů dlouhodobé napětí mezi jejich rodinou a policejní stanicí, které se datuje od roku 1999, kdy byl bratr stěžovatelů obviněn z poškrábání automobilu jednoho z policistů. Od této doby byli členové rodiny oběťmi verbálního i fyzického násilí ze strany policie (§ 18-23).

Dne 9. prosince 2003 podal první stěžovatel stížnost výboru policejních služeb, druhý stěžovatel stížnost podal hned dne 23. února 2004. Oba dotčení policisté byli následně obviněni z použití násilí vůči jednotlivcům v průběhu výkonu služby. Vyšetřující soudce se v srpnu 2004 rozhodl vyšetřování zastavit a postoupil spisový materiál státnímu zástupci. Příkazem ze dne 27. listopadu 2007 pak příslušný senát soudu prvního stupně v Bruselu trestní stíhání policistů zastavil. Rozhodnutí o zastavení stíhání potvrdil i senát pro obžalobu bruselského odvolacího soudu (§ 24-42).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení čl. 3 Úmluvy
2. Stěžovatelé namítali, že policisté jim v době jejich zadržení na policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode dali facku. Tvrdili, že se stali oběťmi ponižujícího zacházení. Dále namítali, že vyšetřování jejich stížností bylo neúčinné, ne-úplné, podjaté a nepřiměřené dlouhé. Uplatnili

přítom čl. 3, čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy. ...

3. ... senát považoval za vhodné přezkoumat tvrzení stěžovatelů pouze ve smyslu čl. 3 Úmluvy. Velký senát s tímto přístupem souhlasí. Bude proto postupovat stejným způsobem.
4. Rozsudek senátu
5. Senát ve svém rozsudku odkázal na zásady plynoucí z judikatury Soudu ve vztahu k čl. 3 Úmluvy. Poukázal zejména na zásadu, že v situaci, kdy o událostech vědí v plné míře, nebo z větší části, výlučně státní orgány, jak je tomu u osob, jež jsou pod jejich kontrolou v rámci zadržení, se v případě zranění, k nimž došlo v průběhu takového zadržení, uplatní výrazná skutková domněnka. Bylo tedy na vládě, aby poskytla uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení předložením důkazů ohledně skutkových okolností, které by zpochybnilly skutkový stav popsany oběťmi. Senát rovněž připomenul zásadu, že v situaci, kdy je jednotlivec zbaven svobody a obecněji konfrontován s úředníky donucovacích orgánů, snižuje jakékoli použití fyzické síly, které nebylo nezbytně nutné z důvodu chování osoby, lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práv chráněných čl. 3. Pro to, aby špatné zacházení spadalo pod čl. 3, musí dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Některé formy násilí navíc pod čl. 3 nespadají, přestože je lze odsoudit z morálního hlediska i z hlediska vnitrostátního práva smluvních států. Senát navíc poznamenal, že vláda rozporovala skutečnost, že policisté dali stěžovatelům facku, a předložila lékařská potvrzení prokazující, že zaznamenaná zranění nebyla způsobena fackami. Rozhodnutí o pravdivosti či nepravdivosti stěžovatelových tvrzení nicméně shledal zbytečným, jelikož i v situaci, kdy by tato tvrzení byla prokázána, by jednání, které stěžovatelé rozporovali, za daných okolností nepředstavovalo porušení čl. 3 Úmluvy. ...

...

1. Hodnocení Soudu
2. Hmotný aspekt stížnosti
3. a) Obecné zásady
4. Článek 3 Úmluvy zakotvuje jednu z nejzákladnějších hodnot demokratické společnosti (viz, kromě dalších, Selmouni proti Francii, č. 25803/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. července 1999, § 95; Labita proti Itálii, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 119; Gäfgen proti Německu, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 87; El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 195; a Mocanu a ostatní proti Rumunsku, č. 10865/09, 45886/07 a 32431/08, rozsudek ze dne 17. září 2014, § 315). Zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu je tedy civilizační hodnotou úzce spjatou s respektováním lidské důstojnosti.

Na rozdíl od většiny hmotněprávních ustanovení Úmluvy čl. 3 neumožňuje žádné výjimky nebo derogace přípustné podle čl. 15 odst. 2, a to ani v případě veřejného ohrožení života nebo národa (ibid.). I za těch nejnáročnějších okolností, jakými je např. boj proti terorismu a organizovanému zločinu, Úmluva v absolutním měřítku zakazuje mučení a nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest, a to bez ohledu na chování dotčené osoby [viz, kromě dalších, Chahal proti Spojenému království, č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 79; a Labita, Gäfgen a El-Masri, citováno, výše; viz také Gruzie proti Rusku (I), č. 13255/07, rozsudek velkého senátu ze dne 3. července 2012, § 192; a Svinarenko a Slyadnev proti Rusku, č. 32541/08 a 43441/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 113].

82. Tvrzení o špatném zacházení ve smyslu čl. 3 musí být doloženo vhodnými důkazy. K posouzení důkazů Soud přistupuje se standardem důkazu „bez důvodné pochybnosti“, zároveň ale dodává, že takový důkaz může plynout z koexistence dostatečně silných, jasných a souhlasných závěrů nebo obdobných nevyvratitelných skutkových domněnek (viz, kromě dalších, Irsko proti Spojenému království, č. 5310/71, rozsudek ze dne 18. ledna 1978, § 161; Labita, citováno,

výše, § 121; Jalloh proti Německu, č. 54810/00, rozsudek ze dne 11. července 2006, § 67; Ramirez Sanchez proti Francii, č. 59450/00, rozsudek ze dne 4. července 2006, § 117; a Gäfgen, citováno výše, § 92).

83. K poslednímu bodu Soud vysvětlil, že v situaci, kdy o událostech vědí v plné míře, nebo z větší části, výlučně státní orgány, jak je tomu u osob, jež jsou pod jejich kontrolou v rámci zadržení, se v případě zranění, k nimž došlo v průběhu takového zadržení, uplatní výrazná skutková domněnka. Důkazní břemeno k poskytnutí uspokojivého a přesvědčivého vysvětlení předložením důkazů ohledně skutkových okolností, které by zpochybnily skutkový stav popsany oběťmi, je tedy na vládě (viz Salman, citováno výše, § 100; Rivas proti Francii, č. 59584/00, rozsudek ze dne 1. dubna 2004, § 38; dále, kromě jiných, Turan Cakir proti Belgii, č. 44256/06, rozsudek ze dne 10. března 2009, § 54; Mete a ostatní proti Turecku, č. 294/08, rozsudek ze dne 4. října 2012, § 112; Gäfgen, citováno, výše, § 92; a El-Masri, citováno výše, § 152). V případě absence takového vysvětlení může Soud vyvodit závěry, které budou v neprospěch vlády (viz, kromě dalších, El-Masri, citováno výše, § 152). To je odůvodněno skutečností, že zajištěné osoby jsou ve zranitelném postavení a státní orgány mají povinnost je chránit (viz, kromě dalších, Salman, citováno výše, § 99).
84. Senát v projednávaném případě shledal, že stejné zásady se uplatní v kontextu kontroly totožnosti na policejní stanici (jak tomu bylo v případě prvního stěžovatele) nebo výsledku při té příležitosti (jak tomu bylo v případě druhého stěžovatele). Velký senát s tím souhlasí a zdůrazňuje, že zásady stanovené v odst. 83 se použijí ve všech případech, kdy jsou osoby pod kontrolou policie nebo obdobného orgánu.
85. Soud dále v rozsudku El-Masri (citováno výše, § 155) zdůraznil, že i přesto, že uznal, že v situaci, kdy to není s ohledem na okolnosti daného případu nevyhnutelné, musí být opatrný, aby při stanovení skutkových okolností nezastával roli soudu prvního stupně (viz McKerr proti Spojenému království, č. 28883/95, rozhodnutí ze dne 4. dubna 2000), musí u námitek ve smyslu čl. 3 Úmluvy uplatnit „zvláště podrobný přezkum“ (viz, mutatis mutandis, Ribitsch proti Rakousku, č. 18896/91, rozsudek ze dne 4. prosince 1995, § 32; a Georgiy Bykov proti Rusku, č. 24271/03, rozsudek ze dne 14. října 2010, § 51), a to i pokud již proběhlo vnitrostátní řízení a vyšetřování (viz Cobzaru proti Rumunsku, č. 48254/99, rozsudek ze dne 26. července 2007, § 65). Jinými slovy, Soud je v takovém kontextu připraven provést podrobný přezkum zjištění vnitrostátních soudů. Při jejich přezkumu může vzít v úvahu kvalitu vnitrostátního řízení a případné vady rozhodovacího procesu (viz Denisenko a Bogdanchikov proti Rusku, č. 3811/02, rozsudek ze dne 12. února 2009, § 83).
86. Špatné zacházení musí, aby spadalo do rozsahu čl. 3, dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Posouzení tohoto minima závisí na všech okolnostech případu, jako je délka trvání zacházení, jeho fyzické nebo psychické důsledky, a v některých případech i na pohlaví, věku a zdravotním stavu (viz, kromě dalších, Irsko proti Spojenému království, citováno výše, § 162; Jalloh, citováno výše, § 67; Gäfgen, citováno výše, § 88; El-Masri, citováno výše, § 196; a Svinarenko a Slyadnev, citováno výše, § 114). Další faktory zahrnují účel, pro který ke špatnému zacházení došlo, společně s úmyslem nebo motivací s ním související (srov. inter alia, Aksoy proti Turecku, č. 21987/93, rozsudek ze dne 18. prosince 1996, § 64; Egmez proti Kypru, č. 30873/96, rozsudek ze dne 21. prosince 2000, § 78; a Krastanov proti Bulharsku, č. 50222/99, rozsudek ze dne 30. září 2004, § 53; viz také, kromě dalších, Gäfgen, citováno výše, § 88; a El-Masri, citováno výše, § 196), přestože absence úmyslu ponížít nebo snižovat důstojnost oběti nemůže nezvratně vyloučit konstatování porušení čl. 3 (viz, kromě dalších, V. proti Spojenému království, č. 24888/94, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 1999, § 71; a Svinarenko a Slyadnev, citováno výše, § 114). Ohled musí být brán také na kontext, ve kterém ke špatnému zacházení došlo, jako je atmosféra zvýšeného napětí a emocí (srov., kupř., Selmouni, citováno výše, § 104; a Egmez, citováno výše, § 78; viz také, kromě dalších, Gäfgen, citováno výše, § 88).
87. Špatné zacházení, které dosahuje daného minimálního stupně závažnosti, obvykle zahrnuje

skutečné tělesné zranění nebo intenzivní fyzické či psychické utrpení. I v případě absence těchto aspektů, kdy zacházení ponižuje nebo snižuje důstojnost jednotlivce, lze projevení nedostatku respektu či snížení jeho lidské důstojnosti nebo vyvolání pocitů strachu, úzkosti či pocitu méněcennosti, schopné zlomit psychický nebo fyzický odpor jednotlivce, charakterizovat jako ponižující a rovněž spadá do zákazu stanoveného čl. 3 [viz, kromě dalších, Vasyukov proti Rusku, č. 2974/05, rozsudek ze dne 5. dubna 2011, § 59; Gäfgen, citováno výše, § 89; Svinarenko a Slyadnev, citováno výše, § 114; a Gruzie proti Rusku (I), citováno výše, § 192]. Je nutné zdůraznit, že může stačit, pokud je oběť ponížena ze svého vlastního pohledu, i když tomu tak není z pohledu jiných (viz, kromě dalších, Tyrer proti Spojenému království, č. 5856/72, rozsudek ze dne 25. dubna 1978; a M. S. S. proti Belgii a Řecku, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 220).

88. S ohledem na okolnosti případu Soud dále považuje za zvláště důležité zdůraznit, že ve vztahu k osobě zbavené svobody, nebo obecněji osobě konfrontované s příslušníky donucovacích orgánů, jakékoli použití fyzické síly, které nebylo nezbytně nutné s ohledem na její vlastní chování, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práva zakotveného v čl. 3 (viz, kromě dalších, Ribitsch, citováno výše, § 38; Mete a ostatní, citováno výše, § 106; a El-Masri, citováno výše, § 207).
89. Slovo „důstojnost“ se objevuje v mnoha mezinárodních a regionálních textech a nástrojích (viz odst. 45-47). I když Úmluva tento koncept nezmiňuje - objevuje se nicméně v preambuli Protokolu č. 13 k Úmluvě, týkajícím se zrušení trestu smrti za každých okolností -, Soud zdůraznil, že respektování lidské důstojnosti je součástí samotné podstaty Úmluvy (viz Svinarenko a Slyadnev, citováno výše, § 118), společně s lidskou svobodou (viz C. R. proti Spojenému království, č. 20190/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 42; a S. W. proti Spojenému království, č. 20166/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 44; viz také, kromě dalších, Pretty proti Spojenému království, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002, § 65).
90. Navíc, mezi konceptem „ponižujícího“ zacházení nebo trestu ve smyslu čl. 3 Úmluvy a mezi respektováním „důstojnosti“ je silná souvislost. V roce 1973 Evropská komise pro lidská práva zdůraznila, že v kontextu čl. 3 Úmluvy výraz „ponižující zacházení“ ukázal, že obecným účelem tohoto ustanovení bylo předcházet zvláště závažným zásahům do lidské důstojnosti (viz East African Asians proti Spojenému království, č. 4403/70, 4404/70, 4405/70, 4406/70, 4407/70, 4408/70, 4409/70, 4410/70, 4411/70, 4412/70, 4413/70, 4414/70, 4415/70, 4416/70, 4417/70, 4418/70, 4419/70, 4422/70, 4423/70, 4434/70, 4443/70, 4476/70, 4477/70, 4478/70, 4486/70, 4501/70, 4526/70, 4527/70, 4528/70, 4529/70 a 4530/70, zpráva Komise ze dne 14. prosince 1973). Samotný Soud poprvé explicitně odkázal na tento koncept v rozsudku Tyrer (citováno výše) nikoliv ve vztahu k „ponižujícímu zacházení“, ale k „ponižujícímu trestu“. Při zjištění, že sporný trest byl ve smyslu čl. 3 Úmluvy ponižující, Soud zohlednil skutečnost, že „i když stěžovatel netrpěl vážnými nebo dlouhotrvajícími fyzickými následky, jeho trest - v rámci kterého byl trestán jako objekt moci státních orgánů - představoval zásah přesně do toho, co je jedním z hlavních cílů ochrany čl. 3, konkrétně do lidské důstojnosti a fyzické integrity“ (§ 33). Hodně dalších rozsudků zdůraznilo úzkou souvislost mezi konceptem „ponižujícího zacházení“ a respektováním „důstojnosti“ (viz kupř. Kudła proti Polsku, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2010, § 94; Valašinas proti Litvě, č. 44558/98, rozsudek ze dne 24. července 2001, § 102; Yankov proti Bulharsku, č. 39084/97, rozsudek ze dne 11. prosince 2003, § 114; a Svinarenko a Slyadnev, citováno výše, § 138).
91. b) Použití v projednávaném případě
92. i) Zjištění skutkového stavu
93. Vláda nijak nezpochybovala výše uvedenou zásadu, že v případě, kdy osoba poté, co byla pod kontrolou policie, vykazuje stopy po úderech, přičemž namítá, že jsou tyto stopy výsledkem špatného zacházení, zde existuje vyvratitelná domněnka, že tomu tak opravdu bylo (viz odst. 83-84). Uznala také, že tato zásada byla užita i v projednávaném případě. Tvrdila však, že lékařská potvrzení, předložená stěžovatelem, neprokázala, že by zmíněná zranění byla

následkem facky ani že by tato facka byla způsobena policisty, zvláště když dotyční policisté taková jednání vždy popřeli. Dodala, že žádný z důkazů shromážděných během vyšetřování jejich popření nezpochybňoval.

94. Soud podotýká, že proto, aby byla příslušná domněnka užita v jejich prospěch, musí jednotlivci, kteří tvrdí, že jsou oběťmi násilí ve smyslu čl. 3 Úmluvy, prokázat, že se stopy po špatném zacházení objevily poté, co byli pod kontrolou policie či obdobného orgánu. Mnoho případů, kterými se Soud zabýval, ukázalo, že takové osoby si zpravidla za tímto účelem opatří lékařská potvrzení popisující zranění či stopy po úderech, kterým Soud přizná podstatnou důkazní váhu.
95. Soud dále připomíná, že lékařská potvrzení předložená v projednávaném případě, jejichž autentičnost nebyla zpochybněna, zmiňují, v případě prvního stěžovatele, jeho „šok“, „erytém na levé tváři (ustupující)“ a „erytém na levé straně vnějšího zvukovodu“ (viz odst. 12) a, v případě druhého stěžovatele, „podlitiny na levé tváři“ (viz odst. 16). Jedná se o možné následky facky na tvář.
96. Soud také uvádí, že potvrzení byla vydána v den předmětných událostí, krátce poté, co stěžovatel opustil policejní stanici v Saint-Josse-ten-Noode, což přidává na jejich důkazní hodnotě. Potvrzení týkající se prvního stěžovatele bylo vydáno 8. prosince 2003 v 19.20 hod., přičemž na policejní stanici se první stěžovatel nacházel od 16.00 do 17.30 hod. (viz odst. 12 a 14). Potvrzení pro druhého stěžovatele je datováno na 23. února 2004 a bylo sepsáno před 11.20 hod., když bylo představeno Výboru P (viz odst. 25), přičemž druhý stěžovatel byl na policejní stanici mezi 9.44 a 10.20 hod. (viz odst. 15 a 16).
97. Soud poznamenává, že nebylo nijak zpochybnováno, že stěžovatelé při vstupu na policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode nevykazovali žádné takové znaky.
98. Konečně dotyční policisté po celou dobu vnitrostátního řízení soustavně popírali, že by stěžovatele udeřili. Stěžovatelé však stejně soustavně tvrdili přesný opak. Navíc vzhledem k závažným nedostatkům ve vyšetřování (viz odst. 124–134) je možné usuzovat, že tvrzení policistů pouze odpovídala skutečnosti, že vyšetřování neprokázalo opak.
99. Co se týče hypotézy, kterou na jednání zmínila vláda, podle níž si údajně stěžovatelé dali facku sami, aby mohli proti policii vznést obvinění (viz odst. 68), Soud uvádí, že neexistuje žádný důkaz, který by ji potvrzoval. S ohledem na důkazy předložené stranami navíc není zřejmé, že by daná hypotéza byla zmíněna před vnitrostátními soudy.
100. Soud ve světle výše uvedeného považuje za dostatečně prokázané, že se podlitiny popsané v potvrzeních a předložené stěžovateli objevily v okamžiku, kdy byli stěžovatelé pod kontrolou policie na stanici v Saint-Josse-ten-Noode. Soud také připomíná, že vláda nebyla schopna předložit jakýkoli důkaz, který by mohl vyvolat pochybnosti o podání stěžovatelů týkajícím se toho, že podlitiny byly následkem facky ze strany policisty. Soud tedy považuje tuto skutečnost za prokázanou.
101. Zbývá ještě určit, zda jsou stěžovatelé oprávněni tvrdit, že zacházení, které namítají, bylo v rozporu s čl. 3 Úmluvy.
102. ii) Klasifikace zacházení se stěžovateli
103. Jak již Soud dříve upozornil (odst. 88), v případě, kdy je osoba zbavena svobody nebo je, obecněji vzato, konfrontována s příslušníky donucovacích orgánů, jakékoli užití fyzické síly, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě zásahem do práva uvedeného v čl. 3 Úmluvy.
104. Soud zdůrazňuje, že slovo „v zásadě“ nelze chápat v tom smyslu, že by mohlo dojít k situaci, kdy není učiněn takový závěr o porušení, protože nebylo dosaženo prahu závažnosti (viz odst. 86–87). Jakýkoli zásah do lidské důstojnosti naráží na samotnou podstatu Úmluvy (viz odst. 89). Z toho důvodu jakékoli jednání příslušníků donucovacího orgánu vůči jednotlivci, které snižuje jeho lidskou důstojnost, představuje porušení čl. 3 Úmluvy. To platí obzvláště pro použití fyzické síly proti jednotlivci v situaci, kdy to vzhledem k jeho chování není nezbytně nutné, a to bez ohledu na dopad na dotyčnou osobu.
105. V projednávaném případě vláda netvrdila, že facky, které stěžovatelé namítali, odpovídaly

použití fyzické síly, která byla vzhledem k jejich chování nezbytně nutná; jednoduše popřeli, že by k jakékoli facce vůbec došlo. Ve skutečnosti však ze soudního spisu plyne, že každá z facek byla impulzivním činem v reakci na postoj vnímaný jako neuctivý, což je zajisté nedostatečné k nastolení takové nezbytnosti. Soud tedy konstatuje, že důstojnost stěžovatelů byla narušena, a došlo proto k porušení čl. 3 Úmluvy.

106. Soud každopádně zdůrazňuje, že facka daná příslušníkem donucovacího orgánu jednotlivci, který je zcela pod jeho kontrolou, představuje vážný útok na důstojnost tohoto jednotlivce.
107. Facka má značný dopad na osobu, která ji dostala. Facka na tvář ovlivňuje část těla jednotlivce, která vyjadřuje jeho důstojnost, projevuje jeho sociální identitu a představuje centrum jeho smyslů (zrak, řeč a sluch), které jsou užívány pro komunikaci s ostatními. Soud již měl příležitost zdůraznit roli tváře v sociální interakci (viz S. A. S. proti Francii, č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014, týkající se zákazu nošení oblečení skrývajících obličej na veřejných prostranstvích, § 122 a 141). Bere také v úvahu specifickou povahu této části těla v kontextu čl. 3 Úmluvy a má za to, že „zejména kvůli jejímu umístění“ byl úder do hlavy jednotlivce během jeho zadržení, které způsobilo otoky a modřiny na čele o velikosti 2 cm, dostatečně závažný, aby vyvolal pochybnosti ve smyslu čl. 3 (viz Samüt Karabulut proti Turecku, č. 16999/04, rozsudek ze dne 27. ledna 2009, § 41 a 58).
108. Soud zdůrazňuje, že na to, aby došlo k ponižujícímu zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy, zcela postačuje, když je oběť ponížena ve svých vlastních očích (viz odst. 87). Není pochyb o tom, že i jedna neúmyslná facka, jež je pro osobu, která ji dostala, prostá jakéhokoli vážného dlouhodobého následku, může být touto osobou vnímána jako ponižující.
109. To platí zejména ve chvíli, kdy dá příslušník donucovacího orgánu facku osobě, která je pod jeho kontrolou, protože to zdůrazňuje nadřazenost a podřazenost, které za daných okolností ze své definice charakterizují vztah mezi tímto příslušníkem a dotyčnou osobou. Skutečnost, že oběti vědí, že je takový čin protiprávní, že představuje porušení morální a profesní etiky těmito příslušníky a – jak správně zdůrazňuje ve svém rozsudku senát – že je nepřijatelný, v nich může navíc vyvolat dojem svévolného zacházení, nespravedlnosti a bezmocnosti (pro úvahu nad tímto dojmem ve smyslu čl. 3 Úmluvy viz např. Petyo Petkov proti Bulharsku, č. 32130/03, rozsudek ze dne 7. ledna 2010, § 42 a 47).
110. Mimoto osoby, které jsou drženy v policejní vazbě, nebo dokonce jen přivedeny či předvolány na policejní stanici kvůli kontrole totožnosti nebo výslechu (stejně jako ve stěžovatelově případě), a v širším měřítku i všechny osoby, které jsou pod kontrolou policie či obdobného orgánu, se nacházejí ve zranitelné situaci. Orgány jsou tudíž povinny je chránit (viz odst. 83–84). Tím, že osobě fackou přivodí pocit ponížení, však tuto povinnost ignorují.
111. Skutečnost, že k facce mohlo dojít ze strany policisty, který byl rozčilený neuctivým a provokativním chováním oběti, je zde irelevantní. Velký senát se proto v tomto bodě odchyluje od přístupu senátu. Jak již Soud dříve upozornil, Úmluva i za velmi obtížných okolností absolutně zakazuje mučení a nelidské či ponižující zacházení nebo trest, nehledě na chování dotyčné osoby (viz odst. 81). V demokratické společnosti není špatné zacházení nikdy vhodnou reakcí na problémy, kterým čelí orgány. Policie pak konkrétně „nesmí za žádných okolností způsobit, podněcovat nebo tolerovat jakýkoli čin násilí nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu“ (Evropský kodex policejní etiky, § 36; viz odst. 51). Článek 3 Úmluvy dále stanoví pozitivní závazek státu vzdělávat své příslušníky donucovacích orgánů takovým způsobem, aby zajistili vysoký stupeň své způsobilosti ve svém profesním jednání tak, aby nikdo nebyl podroben mučení či zacházení, které je v rozporu s tímto ustanovením (viz Davydov a ostatní, citováno výše, § 268).
112. Soud poznamenává, že první stěžovatel se narodil 22. srpna 1986 a ke dni 8. prosince 2003 mu tedy bylo 17 let. Byl proto v předmětném období nezletilým. Špatné zacházení může mít mnohem větší dopad – zejména z psychologického hlediska – na nezletilého (viz např. Rivas, citováno výše, § 42; a Darraj proti Francii, č. 34588/07, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010, § 44) než na dospělého. Vzato v širším měřítku, Soud již v několika případech upozornil na

zranitelnost nezletilých v kontextu čl. 3 Úmluvy. Konkrétně tomu tak bylo např. ve věcech Okkali proti Turecku (č. 52067/99, rozsudek ze dne 17. října 2006); Yazgül Yilmaz proti Turecku (č. 36369/06, rozsudek ze dne 1. února 2011) a Iurcu proti Republice Moldavsko (č. 33759/10, rozsudek ze dne 9. dubna 2013). Potřeba zohlednění zranitelnosti nezletilých byla jasně potvrzena také na mezinárodní úrovni (viz odst. 52–53).

113. Soud zdůrazňuje, že pro příslušníky donucovacích orgánů, kteří jsou při výkonu svých povinností v kontaktu s nezletilými, je nezbytné, aby brali náležitý ohled na zranitelnost vyplývající z jejich mladého věku (Evropský kodex policejní etiky, § 44; viz odst. 51). Jednání policie vůči nezletilým může být neslučitelné s požadavky čl. 3 Úmluvy jednoduše proto, že jsou nezletilými, zatímco v případě dospělých by takové jednání mohlo být považováno za přijatelné. Z toho důvodu jsou příslušníci donucovacích orgánů povinni při styku s nezletilými projevit větší obezřetnost a sebeovládání.
114. Závěrem lze tedy shrnout, že facka, kterou policisté dali oběma stěžovatelům ve chvíli, kdy byli pod jejich kontrolou na policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode, neodpovídala použití fyzické síly, která byla vzhledem k jejich chování nezbytně nutná, a tedy snížila jejich důstojnost.
115. S ohledem na fakt, že stěžovatelé odkazovali pouze na menší tělesná zranění a neprokázali, že podstoupili vážné fyzické či psychické utrpení, nemůže být předmětné zacházení označeno jako nelidské nebo, a fortiori, mučení. Soud proto konstatuje, že v projednávaném případě se jednalo o ponižující zacházení.
116. V projednávaném případě tudíž došlo u obou stěžovatelů k porušení hmotněprávní stránky čl. 3.
117. Procesní aspekty stížnosti
118. a) Obecné zásady
119. Soud odkazuje na obecné zásady stanovené mimo jiné v El-Masri (citováno výše, § 182–185) a Mocanu a ostatní (citováno výše, § 316–326).

...

1. b) Použití v projednávaném případě
2. Vláda tvrdila, že způsob, kterým bylo vyšetřování vedeno, byl ve světle kritérií stanovených judikaturou, jak je uvedeno výše, uspokojivý.
3. Nicméně vyšetřující soudce, který zřejmě osobně nenařídil žádná specifická vyšetřující opatření, se omezil pouze na požádání vyšetřujícího oddělení Komise P, aby vzalo na vědomí občanskoprávní stížnosti stěžovatelů, vyslechlo stěžovatele s cílem zjištění podrobností jejich stížností, sestavilo zprávu o chování rodiny Bouyid, sepsalo seznam případů, která byla proti nim zahájena, a stížností, které podali, a aby vysvětlilo, jaké kroky byly doposud v této souvislosti podniknuty. Opominul provést, nebo zařídit, konfrontaci mezi dotýčnými policisty a stěžovateli tváří v tvář, nebo vyslechnout či nařídít výslech lékařů, kteří sestavili lékařská potvrzení předložená stěžovateli, nebo osoby, která byla s prvním stěžovatelem ve chvíli, kdy jej policista A. Z. dne 8. prosince 2003 zastavil na ulici a kladl mu otázky (viz odst. 11), nebo vrchního dozorce K., který se dne 23. února 2004 setkal s druhým stěžovatelem v jeho domě, ihned poté, co opustil policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode (viz odst. 26). Taková opatření by však mohla pomoci při zjišťování skutkového stavu.

...

130. Kromě toho jak podání státního zástupce, tak ani příkaz senátu bruselského soudu první instance k zastavení řízení neobsahovaly odůvodnění. Senát pro obžalobu bruselského odvolacího soudu navíc při potvrzování příkazu k zastavení řízení téměř výhradně čerpal z výše zmíněné zprávy, týkající se chování rodiny Bouyid a popření obžalovaných policistů, aniž by posoudil důvěryhodnost a vážnost tvrzení stěžovatelů o tom, že jim dotýční policisté dali facku. Je třeba také poznamenat, že rozsudek senátu pro obžalobu ze dne 9. dubna 2008, který

obsahuje pouze velmi stručný odkaz na lékařskou zprávu předloženou druhým stěžovatelem, vůbec nezmiňuje potvrzení předložené prvním stěžovatelem.

131. Konečně Soud upozorňuje na neobvyklou délku vyšetřování, ke které vláda neposkytlá žádné vysvětlení. V případě prvního stěžovatele došlo k předmětným událostem 8. prosince 2003, v případě druhého potom 23. února 2004, přičemž stěžovatelé podali stížnost ke Komisi P dne 9. prosince 2003, resp. 23. února 2004, před žádostí o zahájení adhezního řízení ze dne 17. června 2004. Příkaz k zastavení řízení však byl učiněn teprve 27. listopadu 2007. Co se týče rozsudků senátu pro obžalobu bruselského odvolacího soudu a kasačního soudu, byly doručeny 8. dubna 2009, resp. 29. října 2008. Mezi podáním stížnosti prvním stěžovatelem a rozsudkem kasačního soudu uzavírajícím řízení tedy uběhlo skoro pět let, v případě druhého stěžovatele se potom jednalo o období čtyř let a osmi měsíců.
132. Jak již Soud dříve zdůraznil, ačkoli zde mohou existovat překážky či potíže, které v konkrétní situaci brání postupu ve vyšetřování, pohotovou reakci vnitrostátních orgánů při vyšetřování tvrzení o špatném zacházení lze obecně považovat za nezbytnou pro zachování důvěry veřejnosti v dodržování zásad právního státu ze strany těchto orgánů a pro zabránění jakémukoli výskytu nekalých praktik nebo toleranci nezákonného jednání (viz, mimo jiné, McKerr proti Spojenému království, č. 28883/95, rozsudek ze dne 4. května 2001, § 114; a Mocanu a ostatní, citováno výše, § 323).
133. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že stěžovatelům nebylo zaručeno účinné vyšetřování. V důsledku toho tedy konstatuje porušení procesní stránky čl. 3 Úmluvy.

III. K aplikaci čl. 41 a 46 Úmluvy

...

1. A) Újma
2. Stěžovatelé společně požadují 5 000 € za nemajetkovou újmu plynoucí z porušení článku hmotněprávní stránky čl. 3 Úmluvy a 48 110 € ve vztahu k nemajetkové újmě plynoucí z porušení procesní stránky daného článku. ...

...

138. Soud považuje za nesporné, že stěžovatelé utrpěli nemajetkovou újmu z důvodu porušení hmotněprávní a procesní stránky čl. 3 Úmluvy, jehož byli oběťmi. Na základě spravedlivého posouzení, jak požaduje čl. 41 Úmluvy, přiznává každému z nich 5 000 €.

....

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Čtrnácti hlasy proti třem rozhoduje, že došlo k porušení hmotněprávní stránky čl. 3 Úmluvy;
2. Jednomyslně rozhoduje, že došlo k porušení procesní stránky čl. 3 Úmluvy;
3. Patnácti hlasy proti dvěma rozhoduje,
4. a) že žalovaný stát má stěžovatelům z titulu nemajetkové újmy ve lhůtě tří měsíců zaplatit:
5. i) 5 000 € (pět tisíc eur) a případnou částku daně každému ze stěžovatelů za nemajetkovou újmu;
6. ii) 10 000 € (deset tisíc eur) a případnou částku daně každému ze stěžovatelů jako náhradu za náklady řízení;
7. b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka zvyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné

v tomto období, zvýšené o tři procentní body.

8. Jednomyslně zamítá návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění ve zbytku.

Společné částečně nesouhlasné stanovisko soudců de Gaetano, Lemmens a Mahoney

Soudci sice souhlasí s porušením procesní stránky čl. 3 Úmluvy, nicméně v případě hmotné stránky článku dospěli k jinému závěru než většina. Konkrétně nesouhlasí s charakteristikou předmětného jednání ve smyslu čl. 3, kterému byli stěžovatelé podrobeni. Na jednu stranu uznávají, že jakékoli užití fyzické síly ze strany policejního orgánu, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost. Na druhou stranu však namítají, že nelze automaticky dospět k závěru, že jakýkoli takový zásah do lidské důstojnosti představuje porušení čl. 3. Soudci upozorňují zejména na spojení „v zásadě“, které implikuje existenci výjimek z pravidla, jako tomu bylo např. u případu Irsko proti Spojenému království. Tyto výjimky se týkají případů, kdy jednání ze strany orgánu nedosahuje minimálního stupně závažnosti, který je nutno určit na základě specifických okolností případu, kterými jsou zejména délka trvání zacházení, jeho fyzické a psychické důsledky, úmysl či motivace a kontext, ve kterém k zacházení došlo. Důraz na roli takových výjimek by měl být dle názoru soudců kladen zejména v situaci, kdy se jedná o absolutní povahu zákazu, jako tomu je v případě ochrany základních práv ve smyslu čl. 3. Soudci se domnívají, že většina se v projednávaném případě nedostatečně zabývala specifickými okolnostmi případu, tedy zejména chováním obou stěžovatelů a napjatými vztahy mezi rodinou stěžovatelů a policisty; to stejné platí i pro argument o zranitelnosti nezletilých obětí. Soudci proto dospěli k závěru, že v projednávaném případě nebylo dosaženo minimálního stupně závažnosti a k porušení hmotné stránky čl. 3 tedy nedošlo.

(Zpracovala Ivona Večerková)